

VANNAK, AKIK MÉG HAZAÁLMODJÁK MAGUKAT

Kiállítás a futaki svábokról – „Was nicht ist, kann noch werden”

Ez év szeptember 3-án nyílt meg a valamikori Forradalmi Múzeum alagsorában a futaki svábság életét bemutató kiállítás, amelyet közösen szervezett a München-Haarban lévő Duna menti Svábok Múzeuma, a Vajdasági Múzeum, az Újvidéki Városi Múzeum és a Községi Műemlékvédő Intézet. Mint az úttörőnek számító, 2003 márciusában Újvidéken vendégszereplő Háztörténetek című – egy-egy Duna menti sváb család történetét feldolgozó – kiállításnak, ennek a rendezvénynek a szervezése és megnyitója körül sem maradtak el azok a kellemetlenségek, amelyek olyan történelmi korszakkal vagy kérdéssel foglalkoznak, amelyek nemcsak az egykori szocialista Jugoszlávia történettudománya számára jelentettek tabut, hanem még napjainkig sem történt meg azoknak tudományos feldolgozása. Az ilyen érzékeny, máig is feldolgozatlan és tudományosan nem értékelt témák közé sorolhatóak a második világháború befejeződésének eseményei: 1944 őszén a kollektív bűnösséggel megbélyegzett magyarok és németek sorsának alakulástörténete, vagy az ideológiai leszámolás szerb áldozatainak számbavétele.

Ranko Končar professzor, a Vajdasági Múzeum igazgatója a kiállítás megnyitóbeszédében úgy értékelte, hogy „a második világháború a Vajdaság minden nemzetének nagy szerencsétlenséget okozott, s erről számos tudományos történeti mű tanúskodik. Ezeket a megállapításokat még mindig ellentmondásosan magyarázzák, az azonban cáfolhatatlan, hogy a Duna menti sváb etnikum sorsa különösen dramatikus”. Ennek a sorsalakulásnak történelmi értékelése, bíráló elemzése, a vajdasági németiség kollektív bűnösség alóli felmentése szerinte a modern történettudomány egyik alapvető feladata, melynek kiindulópontja a háborúellenes állásfoglalás lehetne.

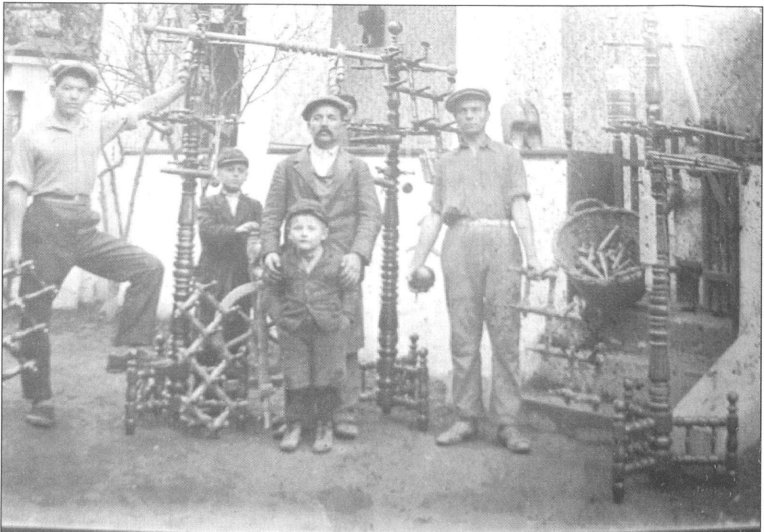
A futaki svábok életét bemutató kiállítást is a fent idézett sorok szellemében igyekeztek megvalósítani. A kiállítás szerzője – a ma Erlangenben élő Stefan Barth – nem szakavatott történész. Futakiként és az események szemtanújaként sajátos, szubjektíven megélt család- és helytörténeti kiállítást készített. Bemutatta a svábok három hullámban történt betelepülését (1722–1726, 1740–1780, 1782–1787); az 1918-as eseményeket, a széthulló Osztrák–Magyar Monarchia területén élő 1 500 000 Duna menti svábnak három országba való szétszóródását; az 1944 októberét követő eseményeket – sőt egy lépéssel tovább lépve –, az őshazába visszatért Duna menti svábok háború utáni Németországban újraindított életét is hitelesen és dokumentáltan igyekezett prezentálni. A számunkra ismerős menekültorszorról is szólt, a sajátosság megőrzésére való törekvésről, az új élet megszervezésének és megteremtésé-

865 1., 2. und 3. Klasse Jahrgang 1922 - 1924 mit Lehrer Georg Ottmann, Aufn. um 1932

958 Drahtverarbeitung (Aufn. 1928)

Sortiment der hergestellten Drechslerware,

Aufn. um 1933

643 Bei der Weinlese

Aufn. um 1938

nek kínos kezdeteiről. A téma ilyen megközelítése a kiállítás tagadhatatlan erényévé vált.

A kiállítás szervezője a történelmi áttekintés mellett, különös figyelemmel mutatta be a futaki svábok életének minden részletét, nagy hangsúlyt fektetett a néprajzi sajátosságokra. A látogató megismerheti a sváb ház kinézését, berendezését, a jellegzetes futaki sváb népviseletet, a családi eseményeket, a születést, az esküvőt, a temetést, valamint azokat a foglalkozásokat, amelyekben a futaki svábok jeleskedtek, a földműveléstől kezdve a különböző kézműves műhelyekben tevékenykedő mesterek munkájáig. A sváb közösség társadalmi életét illusztrálva a dalárdákat, a Liederkranzot (1909) és az 1883-ban alakult Sängerbundot mutatta be. A futaki németiség egyik jellegzetes tavaszi közösségi ünnepét bemutató fényképfelvételeken (májusfaállítás és az önkéntes tűzoltóegylet) egy kisebbségi élet tükröződik. Különös figyelmet érdemelnek a közös fényképek, a futaki sváb gyerekek iskolai emlékei. Ezek a szülőhelyhez való kötődés és tartozás leghűbb tanúvallomásai. A fényképek alatt a régi futaki sváb vezetéknevek olvashatók: Barth, Rieger, Kippert, Knöbl, Popper, Baumgartner . . .

A mintegy 500 000, 1918 után Jugoszláviában kisebbségként számon tartott német közül (legnagyobb részét Duna menti sváb) napjainkban 3000-en vállalják nemzeti hovatartozásukat. Azok pedig, akik menekülni kényszerültek, a politikai helyzet megváltozásának eredményeként – még ha a kiállítás szervezője ezt a kérdést kizárólagosan a szerb–német viszony függvényeként kezeli is –, még hat évtized múltán is, most már mind gyakrabban fizikailag is, de álmaikban mindig itthon járnak.

A németkérdés a Vajdaságban élő összes nemzet közös, huszadik századi történetének elkülöníthetetlen része. Ennek bizonyítéka a szülőföldjüktől elszakítottak hazavágyása évtizedek múltán is, és a hazatérés öröme. Stefan Barthnak a futaki svábok múltbéli életét bemutató kiállítása kimondatlanul is erről az ösztönös érzésről szól. Kényes témát érintő, őszinte kiállítás szemtanúi lehettünk.

ÓZER Ágnes